

הלכות שבת רצברצג

לקריש שאומרים קודם תפלה בלחש¹⁰ שאף שנוהגים לומר יהללו¹¹ מכל מקום פסוק אחד הוא ואינו חשוב הפסק¹² ואסור לומר כ' קרישים זה אחר זה בלא הפסק פסוקים בינתיים¹³ לפיכך במקום שאין בו ספר תורה שאין שם הפסק בין קריש שלאחר ובא לציון לקריש שקודם התפלה בלחש לא יאמרו אלא קריש אחד¹⁴ שואני תפלתי אינו אלא פסוק אחד ואינו חשוב הפסק טובי שאז לא יאמרו כלל ואני תפלתי¹⁵ או יאמרוהו קודם הקריש מיד אחר סיום סדר קדושה¹⁶ כדי שלא להפסיק כלל בין הקריש לתפלה בלחש אפילו בפסוק אחד שלעולם אין אנו מתחילין תפלה בלא קריש לפניה¹⁷ חוץ מתפלת השחר מפני סמיכת גאולה לתפלה¹⁸:

ה נהגים לומר ג' פסוקים צדקתך¹⁹ והם בעין צדוק הדין²⁰ על ג' צדקים שנפטרו בשעה זו יוסף משה ורוד²¹:

ז ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב²² כי חכם שמת בית מדרשו בטל²³ דהיינו שאינם לומדים בחבורה אבל שנים שנים לומדים בבתיהם²⁴ כמ"ש ביו"ד סי' שד"מ²⁵ ולכן המנהג לדרוש קודם מנחה ואם נמשכה הדרשה עד סמוך לחשכה שלא יוכלו לקיים סעודה שלישית אזי לא יאמרו פרקי אבות או שיר המעלות²⁶:

ז אם הל כשבת יום שאין אומרים בו נפילת אפים במנחה אם היה הל בחול²⁷ כגון חנוכה וראש חודש אין נוהגין לומר צו"צ²⁸ במנחה וכן אם ראש חודש למחר אין נוהגין לומר צו"צ במנחה שהרי בחול ג"כ אין נוהגין לומר נפילת אפים בערב ראש חודש במנחה²⁹:

רצג דין ערבית כמוצאי שבת וכו' ר' סעפיים:

א נהגים שמאחרים תפלת ערבית כמוצאי שבת כדי להוסיף מחול על הקדושה אבל עוקר יציאת השבת הוא משעת צאת ג' כוכבים³⁰ קמטנים שאין אנו בקיאים

השלחן סי' צא אות יא. ס' המנהגים תכ"ד ע' 34. אנ"ק ח"ג ע' תנא).
כח מ"ק כב, ב.
כט מ"א סו"ה.
ל סי' זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם סעיף יא.
לא מ"א שם. וקאי על מ"ש הרמ"א שם: אומרים פרקי אבות בקין ושיר המעלות בחורף. וראה סידור (פרקי אבות). וראה לקמן סי' תל ס"ב (ברכי נפשי). ובסידור לא הובא. וראה לקריש ה"ט ע' 289 אודות אמרת פרק ק"ט שבתהלים בשעה זו.
לב מ"א שם. וראה גם לעיל סי' רפד ס"ה.
לג שלושת הפסוקים: צדקתך, וצדקתך, וצדקתך.
לד ראה מ"א סי' ק"ג. וראה גם לעיל סוס"י קלא (לאחר המילה). לקמן סי' תכנז סי' (חרש ניסן). סי' תקנצא סי' א" (יהי שחל בשבת). סי' תרכב ס"ד (יהי"פ שחל בשבת). סידור (סיום תפלת שחרית) וש"נ.

סימן רצג

א מור מדיא דר' יוסי קיה, ב. שו"ע סי' א.
ב שבת ל, ב. וראה לעיל סי' רסא סי' א.
ג רבינו יונה תחלת ברכות ד"ה ודא. שו"ע סי' א. ובס"י רלה. סי' א.

טו שבלי הלקט סי' ענ. מ"א סק"ב. וכו"ה בסרור. ומנחה ח"ד: הש"ץ מתחיל לומר ח"ק קרוב למוף הגלילה, ומאריך באמירתו כאופן שסיים אחר כניסת ה"ת לארון (ס' הגהתים - תכ"ד ע' 34). וראה שער הכולל פכ"ט סק"ה. כדי השלחן סי' צא ס"ק ה.
טז תהלים קמח, י.
יז מ"א שם. ובסידור הם ב' פסוקים.
יח ראה גם לעיל סי' נד ס"ד.
יט מ"א שם בשם ה"ר ה"ש סי' שכא. וראה אליה רבה סק"ג.
כ מ"א שם.
כא מ"א שם. ובסידור (מנחה לשבת): ובמקום שאין ס"ת אומרים הוצי קריש אחר ואני תפילתי.
כב מ"א שם בשם סידור ה"ר ה"ר ש"ן בסדר מנחה של שבת. וראה לעיל סי' נה סוס"ד. וראה דברי נחמי"א, כא.
כג שער הכולל פכ"ט אות ד. וראה לעיל סי' נה סוף ס"ד.
כד כ"ה לעיל סי' קיא מ"א.
כה מור וש"ע סי' ב.
כו מ"א שם. וראה גם נאמן (ח"ב סי' לה) בשם רב שר שלום נאמן. הובא בתוס' מנחות ל, א ד"ה מביאן. בראש פ' ערבי פסחים סי' יג. מור וש"ע סי' ב.
כז כ"ה סי' ב' בשם ח"ה"ב קנ"א.
כח סדר רב עמרים ותוס' וראש שם. מור וש"ע סי' ב.
כט ומנחה ח"ד: לומר חסרות ברבים בשעה זו (ראה כדי

הלכות שבת רצג

שמו

בבבבבבבב ומיד שיצאו ג' כוכבים קמנים היה מותר בעשיית מלאכה אלא שצריך להמתין עד שיהיו ג' כוכבים עומדים רצופים במקום אחד ולא מפוזרים^ה שהוה השעור שצריך להוסיף מחול על הקדש בציאת השבת אבל מיד שנראים ג' כוכבים רצופים מותר להבדיל ולעשות מלאכה אע"פ שעדיין לא התפלל ערבית ואם הוא יום המעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו^ו:

ב מי שהוא אנוס שאי אפשר לו להבדיל על הכוס בלילה כגון שצריך לילך לרבר מצוה^ז והולך מביתו מבעוד יום עד סוף התחום ויושב שם עד שחשכה ומיד שחשכה הולך לדבריו^ח יכול להתפלל ערבית^ט ולהבדיל על הכוס בביתו מבעוד יום^י ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה^{יא}.

ולא יכיר על הגר מבעוד יום^{יב} אלא יכדיל בלא גר ובעשיית מלאכה אסור עד צאת הכוכבים רצופים^{יג} אע"פ שהבדיל (א) וכן קריאת שמע צריך לחזור ולקרות בצאת

קונטרס אחרון

(א) זמן ק"ש וכו' עיין סי' רס"ז מבואר בב"א^א דאף הנהוגין כרבנן יכולים ג"כ לברך ברכת ק"ש מערב שבת מבעוד יום. וכן דעת המג"א שם^ב, אלא שאוסרי^ג לאכול סמוך לצאת הכוכבים. וצריך לומר הטעם כמיש הר"ר יונה ריש פ"ק דברכות^ד דזמן ברכות קריאת שמע הוא בזמן תפלה ערבית. ואף שכתב כן לרבנן ולאחר שקיעת החמה, ר"ל תחילת שקיעה^ה, וכפי שיטתו ברש פ"ד^ו, מכל מקום הוא הדין לדיןן אליבא דר' יהודה מפלג המנחה ולמעלה. ובהשכיבו לא תירץ הר"ר יונה שם^ז כלום. וצ"ל דלא דמי לקודם נין החמה שכבר עבר זמן השכיבה לרוב זמנולם איך (כאן חסר^ח) סי' רל"ה. וכ"ש לדיןן שהציבור נוהגין לגמרי כר"ת^ט. שטוב ליחיד לסמוך גאולה לתפלה בזמן קריאת שמע של הציבור כמיש הדרכי משה^י. והברי המג"א^{יא} צ"ע:

נאון. והתוס' שם ר"ה צ"ל. רא"ש שם סי' ש"ו. שו"ע סי' ס"ג. וראה לקמן סי' רצט סי' כשנתענת מליל מצו"ש.
י שנתור לדבר מצוה, כולקמן סי' שו ס"ה"ו.
יא ראה גם לעיל סי' ע"א ס"ב.
יב וראה לקמן סי' רצט ס"ה (שאם התפלל ערבית חל עליו חובת הבדלה ואסור לו לשעום כלום) וסי' (שיכול להבדיל קודם תפלת ערבית).
יג ראה תוס' ברכות כו, א ד"ה רב צ"ל. מור בשם ר"י. שו"ע סי' ס"ג. וראה לעיל סי' רס"א ס"ה. סי' רכג ס"ו. סי' רכז ס"א.
יד מור וש"ע שם. ולקמן סי' רצט סי' כלא בשמים וכו'.
טו מ"ל ס"א.

ד רבינו יונה שם. מ"א סק"א. ובס' רלה ס"ק א. מ"ו שם ס"ק א.
ה הגדות מניינוטן פ"ה אות ג. ור"ן שבת שם (מג, א) מורה אבר רבה, בשם הירושלמי ריש ברכות. שו"ע שם. וראה לקמן סי' תרס"ב ס"ב.
ו ר"ן שם. מ"א סק"ב. וראה סידור (סדר הבנסת שבת) שלא הוכרז קמנים ולא רצופים רק: ולפי שאין אנו בקיאים בהם כל. וכמוצא שבת להוסיף אה"כ מעט מחול על הקדש (ע"ש).
ז ראה לקמן סי' רצט ס"ה.
ח רבינו יונה שם. שו"ע שם.
ט רבי יאשה ברכות כו, ב. לפי המור בשם רב האי

צינונים לקונטרס אחרון

א ב"ה"ה בסימן רצ"ג (לענין תפלה עצמה) ובסד"ה ומיש רק (לענין ק"ש, ומשמעות דבריו אף לענין ברכות ק"ש, ראה מ"א ס"ק ב. ונתבאר במאמר מרדכי ס"ק ב). ובסי' רלה (בב"י ובשו"ע) סי' רלה ס"א (אף לענין ברכות ק"ש).
ב ס"ק א (לענין תפלה). ובס"ק ב חלק על ב"י הג"ל וס"ל שקראו ק"ש ובדוכתיה בלילה. וכ"כ כאן ס"ק ה. ולקמן בסוף הקו"א נשאר רבינו בקושיא עליו.
ג המ"א שם ס"ק ב. ונתבאר לעיל שם קו"א ס"ק א. ד ר"ה אלא.

ה ראה לעיל סי' רס"א ס"ה.
ו כז, א ד"ה העבר.
ז בריש ברכות שם, רק שאר ברכות ק"ש ביאר הטעם שאפשר לאמרום קודם צאת הכוכבים.
ח אולי: איך יאמר השכיבו, כמיש בס"י רלה ס"ד.
ט בריש ברכות, שיוצאין בק"ש שקראו בביתבי"ב מבעוד יום (ראה מ"א סי' רלה ס"ק ב).
י כאן ס"ק ב.
יא כאן ס"ק ה, שצריך להמתין מלקרות ק"ש עד שתחשך.

המכובדים כשהולך בדרך ואינו יוצא כמה שקרא מבעוד יום^ט אע"פ שבהבדלה יוצא ידי חובתו^י ואינו צריך לחזור ולהבדיל אף אם יודמן לו כוס בדרך.

ואם הוא רוצה יכול להתפלל תפלת י"ח בלבדה מבעוד יום בלא קריאת שמע וברכותיה וכשתחשך לו בדרך יקרא קריאת שמע בברכותיה ואף שאינו סומך גאולה לתפלה אין לחוש הואיל ומתכוין לדבר מצות^{י"א}:

ג. יש אומרים שאף שהכמים התירו לאדם לעשות כן טוב לאדם ליהדר שלא יעשה כן מפני שהוא דבר התמוה לרבים^{י"ב}:

ד. (היו) נוהגים לומר והוא רחום וברכו במשך גדול ובאריכות נועם כדי להוסיף מחול על הקדש^{י"ג}:

רצד דין הבדלה בתפלה ובו ז' סעיפים:

א. כשתקנו אנשי כנסת הגדולה לישראל נוסח הברכות ותפלות וקידושים והבדלות תקנו הבדלה בתפלה^א בלבדה ולא על הכוס לפי ששעלו מן הגולה היו החוקים^ב בעניות ולא היה ספק ביד כולם לקנות יין להבדלה.

ותקנוהו בברכת חונן הדעת^ג מפני שההבדלה שאדם יודע להבדיל בין קדש לחול חכמה היא לו לפיכך קבעוהו בברכת חכמה^ד ועוד מפני שאסור להבוע צרכיו במוצאי שבת קודם הבדלה כמו שאסור בשבת עצמו^ה לפיכך קבעוהו קודם שאלת צרכיו שבברכות אמצעיות^ו:

ב. ואח"כ כשהעשירו ישראל קבעוהו חכמים על הכוס וכשהורו והעניו חזרו חכמים וקבעוהו בתפלה^ז וכדי שלא יהא ההבדלה מוטלתת הדיר^ח ע"י עושר ועוניו מתפלה לכוס ומכוס לתפלה התקינו חכמים שלעולם צריך כל אדם המבדיל בתפלה להבדיל גם על הכוס^ט אם יוכל למצוא.

וצריך לחזר אחריו בדרך שמוחזרים על שאר כל מצות שהן חובת הגוף^י אלא אם כן אי אפשר לו למצוא^{יא} אזי יוצא ידי חובתו בהבדלה שבתפלה^{יב} ורשאי לאכול אם אינו

טז וכו' לעיל סי' רכז ס"ב. ונתבאר בק"א ס"ק א. וראה לקמן סי' תפ"ב מוס"ב.

יז מניד משנה פכ"ט ה"א ברעת הרמב"ם, ובשם קצת מן הגאונים. ומן האחרונים. רשב"א ברכות כו, ב. ודבא בב"י סוף ה"ט.

יח ובינו יונה ברכות כו, א ד"ה רב צ"ל. רא"ש שם פ"ד סי' ו. מור ומו"א סק"ה. וכו' לעיל סי' רכז ס"ב.

יט רש"י בתנודות לאור. ב"ח סוף ה"ט. מ"א סק"ה.

כ אור ירוק ה"ל מוצ"ש מ"ם פ"ג, בשם רבי אלעזר בעל הרקח ובשם סדר רב עמרם גאון. רמ"א ס"ג. וראה לקמן סי' רצ"ה ס"א.

סימן רצד

א ר' יוחנן ברכות ל"ג, א.

ב רש"י שם ד"ה בתהלה.

ג חת"ק במשנה ברכות שם. מור וש"ע ס"א.

ד ר' יוסף בברכות שם ורש"י שם ד"ה מתוך. מור סי' קס"ג. לבוש (שם ומאן). וראה לעיל סי' קס"ג.

ה ירושלמי ברכות פ"ה סוף ה"ב. שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשל"ט. מ"א סק"א. וכו' לקמן סי' רצ"ה ס"א.

ו ראה לעיל סי' קפ"ח ושו"ת וראה לעיל סי' רכ"ח ס"ב. העם שאין אומרים ברכות אמצעיות בשבת. וראה מ"מ ותינו"ט.

ז ראה ס' המנהגים – חב"ד ע' 35: אחר אתה חונן – אתה חוננתנו. וראה שער הכוול פ"ט אות יג. כדי השל"ח סי' צ"ג ס"ד. ד. ואח"כ הנוג, בתוספת וא"י (כדלקמן סוף סי' י"ז). וכו' בסידור.

ח ר' יוחנן ברכות ש"ב.

ט רשב"א ברכות שם ד"ה ומה תפלה. ר"ן פמחים (כב, א) מורה מ"י שלא הבדיל, בשם הרמב"ן בתורת האדם.

י ברכות שם. מור וש"ע ס"א.

יא ראה לעיל סי' קפ"ח ושו"ת. וראה מ"מ ותינו"ט.

יב רשב"א ברכות שם.

יג משמעות הרשב"א שם. רא"ש פמחים פ"י ס"ג. מ"א

סי' רצ"ה סק"ג. לקמן סי' רצ"ה ס"ב.